

Oponentský posudok

HRUBOŇ, Anton: *Alexander Mach*. Bratislava : Premedia, 2018, 440 s.

ISBN 978-80-8159-667-4.

Skúmanie životných osudov historických osobností má svoj význam nielen z hľadiska historiografie. Zvlášť potrebné je takéto skúmanie z hľadiska spoločenského a výchovno-vzdelávacieho. Do rámca takéhoto výskumu zapadá aj nová monografia z mimoriadne plodnej dielne PhDr. Antona Hruboňa, PhD., pracovníka Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V osobe autora, ktorého výskumné aktivity dlhodobo prepájali a prepájajú spoločensko-politické, kultúrne a regionálne dejiny 20. storočia, možno vidieť perspektívneho historika. Vzhľadom na rozporuplné vnímanie zvolenej témy treba vysoko oceniť odvahu habilitanta – náročnej výzvy sa nezľakol, zdatne sa vysporiadal s jej spracovaním. Zrelosť a erudícia habilitanta, napriek mladému veku, dosahuje pozoruhodné výsledky.

Autor biografie Alexandra Macha, ministra vnútra prvej Slovenskej republiky, sa v problematike zorientoval absolútne detailne, pričom zúročil približne desaťročné štúdium literatúry a pramenných zdrojov. Zaiste netreba zdôrazňovať, že pri biografiách zvyčajne ide o pomerne dlhý časový záber, s ktorým autor musí pracovať. Pri štúdiu životného osudu A. Macha sa autor musel vysporiadať s viacerými odlišnými dejinnými úsekmi, od reálií 19. storočia až po obdobie komunizmu pri rekonštrukcii posledných rokov života tohto politika. Okrem relevantnej odbornej literatúry, pracoval s archívnymi dokumentmi slovenských, českých a nemeckých archívov, dobovou tlačou i memoárovou literatúrou.

Som presvedčený, že ide o metodologicky precízny text s jasne formulovanými cieľmi. Ciele stanovené v úvode práce, t. j. ambíciu napísať príbeh človeka, ktorý dejiny tvoril a zároveň bol do ich prúdu vrhnutý, rovnako aj na pozadí Machovho príbehu otvoriť otázku zodpovednosti za politické rozhodnutia, autor podľa môjho názoru naplnil. Dielo prináša množstvo nových, doteraz nepublikovaných poznatkov. Adekvátne interpretácie získané kritickým štúdiom literatúry a dôkladnou analýzou dostupných historických prameňov otvárajú nový pohľad na osobnosť A. Macha. Oceňujem, že autor neskĺzol do čierno-bielej optiky nazerania na problematiku. Anton Hruboň pristúpil k tejto rozporuplnej osobnosti kriticky bez toho, aby nad ním vynášal pomyselne odsúdenie. Zasadanie problematiky do dobových spoločensko-politických kontextov mu umožnilo predstaviť osobnosť A. Macha v celej šírke jeho dynamicky sa vyvíjajúceho života s náhľadom na jeho kontakty s politickými spojencami

i protivníkmi. Nevyužil pritom v dominantnej miere len prejavy či iné stránicke oficiálne dokumenty, ale šiel ďalej. Preskúmaná informačná báza umožnila autorovi pohľad do zákulisia, za pomyselnú divadelnú oponu, kde sa tvorí skutočná politika. Pozrel sa na viaceré zložité javy (napríklad z obdobia rokov 1938 – 1945), ktoré sú v súčasnosti častým objektom výskumu, v odlišnom zornom uhle, avšak s komplexnejším obrazom problematiky.

Adekvátne zvolené pracovné postupy logicky vyústili do podoby monografie, ktorá je štruktúrovaná na päť nosných častí. Text začína úvodom s teoretickou časťou, ďalej kapitolou o vyrastaní v Mederi s impulzmi Machovej identity a antisemitizmu. Pokračuje rekonštrukciou turbulentnej životnej etapy hlavného predstaviteľa pred vstupom do veľkej politiky, ktorá okrem iného načrtáva motívy vstupu do HSLŠ, búrlivú činnosť s viacerými trestnoprávnymi postihmi, ohúrenie fašizmom či väzby s národným socializmom. Kapitola „Za Boha a národ?“ sa už venuje vrcholu jeho politickej kariéry po októbri 1938, kde sa čitateľ dozvie nielen o jeho činnosti, ale aj o zodpovednosti (okrem iného pri politike holokaustu). V závere autor demonštruje skutočnosť, že zápas ľudáckeho ministra o národnú emancipáciu (s defektnou tézou, že hodnota národa a vlastného štátu stojí nad všetky iné princípy) nemôže prekryť zločiny, ktorých sa dopustil.

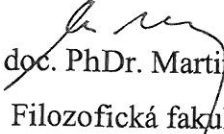
Práca po formálnej, štylistickej a jazykovej stránke naplnila požiadavky kladené na tento typ práce. Textovú časť vhodne dopĺňa obrazová príloha (s drobnou pripomienkou, že viacerým opisom fotografií chýbajú bližšie časové rámce ich vzniku).

Kľúčový prínos práce vidím najmä v tom, že na jednom mieste sú spracované životné osudy vrcholového politika slovenského štátu s analýzou všetkých okolností, ktoré stáli za jeho rozhodnutiami. Autor v práci správne uchopil zásadný determinant pre rozvoj akejkoľvek osobnosti – politický režim, ktorý počas 20. storočia v rôznej podobe zasahoval do verejného i súkromného života. Jednoducho povedané, práca nezostáva len pri opise jednotlivých etáp Machovho života, ale ponúka neobyčajný pohľad do vnútra celej slovenskej spoločnosti optikou tejto osobnosti.

Hoci je kniha určená predovšetkým historikom, obsahom a závermi zaujme i laickú verejnosť, vrátane študentov rôznych vedných disciplín. Výraznejšie nedostatky, ktoré by znižovali kvalitu práce, som nepostrehol. Úroveň dosiahnutých výsledkov kladenú na tento typ práce autor nielenže splnil, ale aj prekročil.

V závere by som rád položil autorovi otázku do diskusie smerujúcu k bližšiemu komentáru poznámky z úvodu (s. 12) o vtiahnutí kriticky mysliacich historikov do kompromisov s exilovou proľudáckou historiografiou.

Anton Hruboň pri spracúvaní problematiky jednoznačne preukázal svoju vedeckú spôsobilosť. Habilitačná práca spĺňa príslušné kritériá, preto **odporúčam, aby PhDr. Antonovi Hruboňovi, PhD. bola po úspešnej obhajobe udelená vedecko-pedagogická hodnosť docent.**

doc. PhDr. Martin Hetényi, PhD.
Filozofická fakulta UKF v Nitre